

ТАЪЛИМ ИСЛОҲОТЛАРИ - СИФАТНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ

Ҳотамов Комил Раббимович -
Фискал институти, и.ф.д., профессор

Исаев Фахриддин Икромович -
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
хузуридаги «Ўзбекистон иқтисодиёти
ривожлантиришининг илмий асослари ва муаммолари»
илмий-тадқиқот маркази, и.ф.д. (DSc), доцент

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a43

Аннотация. Ушбу мақолада таълим тизимидаги ислохотлар, таълим олувчилар ва таълим берувчилар ўзаро нисбати, таълим харажатлари ва таълим сифатини ошириш йўналишлари бўйича ўрганишлар қилинган ҳамда тегишли хулоса ва таклифлар шакллантирилган. Шу билан бирга талаба ва профессор-ўқитувчиларнинг ўқиш ва иш вақтларининг тўғри тақсимотининг таълим сифатига таъсири бўйича айрим мулоҳазалар шакллантирилган.

Калит сўзлар: таълим муассасалари, олий таълим тизимидаги қамраб олиш даражаси, таълимни профессор-ўқитувчилар билан таъминлаш даражаси, таълим самарадорлиги.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ - ПУТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА

Хотамов Камил Раббимович -
Финансовый институт, д.э.н., профессор

Исаев Фахриддин Икромович -
Научно-исследовательский центр «Научные основы
и проблемы развития экономики Узбекистана» при Ташкентском
государственном экономическом университете, д.э.н., доцент

Аннотация. В данной статье проведены исследования реформ в системе образования, соотношения учащихся и преподавателей, затрат на образование, направлений повышения качества образования, сделаны соответствующие выводы и предложения. В то же время сформировались некоторые замечания о влиянии правильного распределения учебного и рабочего времени студентов и преподавателей на качество образования.

Ключевые слова: образовательные учреждения, уровень включенности в систему высшего образования, уровень обеспеченности образования профессорско-преподавательским составом, эффективность образования.

EDUCATIONAL REFORMS - WAYS TO ENSURE QUALITY

Khotamov Kamil Rabbimovich -
Fiscal Institute, DSc, professor

Isaev Fakhriddin Ikromovich -
Research center "Scientific bases and problems of the development of
the economy of Uzbekistan" under the Tashkent State University
of Economics, DSc, Associate Professor

Abstract. In this article, studies were made on reforms in the education system, the ratio of students and teachers, education costs, and directions for improving the quality of education, and relevant conclusions and suggestions were made. At the same time, some comments on the influence of the correct distribution of study and work time of students and professors on the quality of education have been formed.

Keywords: educational institutions, level of inclusion in the higher education system, level of provision of education with professors and teachers, effectiveness of education.

Кириш. Дунё мамлакатларида таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотларнинг самараси ўлароқ, таълимнинг барча bosқичларида тизимли ишлар ташкил этилган. Бу ривожланаётган, ривожланган мамлакатларда турлича ҳолат касб этиши мумкин, бироқ мактабгача таълим, мактаб таълими, ўрта-махсус таълим, олий таълим, олий таълимдан кейинги таълим, малака ошириш ва қайта тайёрлаш деярли ҳар бир мамлакат таълим тизимида хос бўлган тизим ҳисобланади.

Умуман таълим жараёнини кузатадиган бўлсак, инсоннинг дастлабки билим олишидан бошлаб бутун умри давомидаги фаолияти бевоқиф таълим билан боғлиқ. Бундан ташқари касбга тайёрлаш, касб эгаларини малакасини ошириш, қайта тайёрлаш ҳисобига ҳар қандай соҳа таълим орқали ривожланади, тараққий этиб боради.

Дунё амалиётида бундан бир неча йиллар олдин анъанавий таълим шакли, бу таълим шаклида ҳам асосан аудиторияда ўқитиш бир мунча фаол бўлган бўлса, бугунги кунда аралаш

таълим, яъни онлайн, анъанавий, масофавий таълим компонентидан самарали фойдаланилмоқда.

Ўзбекистонда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармонида “мустақил таълим соатлари улушини ошириш, талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, ўқув жараёнида компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш, бу борада ўқув жараёнига халқаро таълим стандартларига асосланган илғор педагогик технологиялар, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий материалларни кенг жорий этиш” вазифаси қўйилган[2]. Албатта, мустақил таълимни самарали ташкил этиш, таълим олувчиларнинг мустақил ва креатив фикрлаш даражасини оширади. Аммо, бу борада мустақил таълимни ташкил этиш тўғри йўлга қўйилганда ўз натижасини беради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 20 декабрдаги Олий мажлисга мурожаатномасида 2023 йилга “Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили” дея ном беришни таклиф этиши ва 2023 йилнинг шундай номлини Ўзбекистонда сифатли таълимга яна бир қадам қўйилаётганлигидан далолат беради.

Албатта, сўнгги йиллардан таълим соҳасига қилинаётган эътибор туфайли таълим тизимини анча изга тушди. Лекин, кўпроқ таълимда коррупцияни йўқотиш, ёшларни олий таълим билан қамраб олишга йўналтирилган ислохот қачондир тескари натижа бериши ҳам мумкин. Чунки бир неча йилларни ва етарлича харажатларни эвазига олинган мутахассислик дипломи, талабгорнинг жамиятда самарали ишлаб кетишига ва мамлакат ривожига ҳисса қўшишига ҳеч ким қафолат бермайди. Бу бўйича ҳам, Президентимиз Мурожаатномада “Сўнгги йилларда олийгоҳларимиз 2,5 баробар кўпайиб, 198 тага етди, қамров даражаси 9 фоиздан 38 фоизга ошди. Биз бу рақамларни янада кўпайтиришни мақсад қилганмиз. Лекин, таълим сифати нима бўлади, деган савол ҳаммамизни ўйлантириши керак”лиги таъкидланди[5].

Шу боис, биз томонимиздан охириги йилларда таълим соҳасида таълим сифатига қаратилган ислохотларнинг айримлари бўйича ўрганиш ўтказишни ҳамда тегишли таклиф ва тавсиялар шакллантириш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар таҳлили. Умуман олганда таълим сифати бўйича кўплаб изланишлар олиб борилган бўлиб, уларда асосан дарс бериш мето-

дикаси ҳақида сўз юритилган. Жумладан, ўқитувчиларнинг касбий билимлари сифатли таълим ва шунинг учун талабаларни ўрганиш учун зарурдир [10]. Ушбу билимларнинг бир қисми сифатида ўқитувчиларга мазмунли билим керак [11]. Ўқитувчи мазмунли билим доменнинг асосий ғоялари, бу ғоялар ўртасидаги муносабатлар ва уларнинг эпистемик келиб чиқиши ҳақидаги билим сифатида тавсифланади [12]. Шу билан бирга, ўқитувчилар нафақат мазмунни яхши билишлари, балки ушбу таркибни ўқувчиларга қандай тушунарли қилиш ҳақида билимга эга бўлишлари керак - яъни ўқитувчиларга педагогик мавзу бўйича билим ҳам керак [13].

Олий таълим курсларининг сифати бўйича олиб борилган тадқиқотлар муваффақият билан боғлиқ бўлган турли мезонларга олиб келди[14]. Бироқ, бу мезонлар ўқитиш ва ўрганишнинг ўрнатилган назариялари ва тадқиқот анъаналарига асосланган бўлиш ўрнига, кўпинча муайян курсларни баҳолаш учун ўзига хос тарзда танланган[15]. Бундан фарқли ўлароқ, бошланғич ва ўрта таълим сифати бўйича тадқиқотлар ўқитиш ва ўқитишнинг умумий назарияларига асосланган таълим сифатининг оқилона ва кенг тарқалган моделларини яратди[16].

Муаллиф К.Ҳотамов таъкидлашича, таълим тизимини юқори педагогик технологиялар, халқаро стандартларни жорий қилиш энг муҳим масалалардан ҳисобланиб, бунда бевосита таълим сифатини ошириш асосий мақсад қилиб олинади. Шу билан бирга Ҳотамов томонидан юқори ва илғор хориж таълим технологияси, халқаро стандартлар ва бошқа шу каби янгиликларнинг таълим тизими ривожланган мамлакатлардан ривожланаётган мамлакатлар тизимига кириб келиши, тўғрироғи ё тўғрироғи олинмаслиги ёки ўша мамлакатлар ўзига мослаб олиши оқибатида таълим тизимида шундай муаммоларга дуч келинадики, бу муаммолар таълим сифатига салбий таъсир қилиш билан бирга, катта миқдордаги таълим харажатларини мақсадсиз сарф бўлишига ҳам олиб келиши таъкидланган [9].

Ўрганишлардан дастлабки хулоса қилишимиз мумкинки, фикримизча, таълимни сифатига таъсир қилувчи бир қанча омиллар борки, уларнинг асосийлари қуйидагилар:

- салоҳиятли профессор-ўқитувчиларнинг етарли бўлиши;
- мустақил ва аудитория таълимининг тўғри тақсимотга асосланганлиги;
- таълим беришда таълим олувчиларнинг салоҳияти ва вақт имконияти ҳисобга олинганлиги;
- таълимга қилинган харажатларнинг мақсадлилиги.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот давомида кузатиш, интервью, сўровнома каби усулларида фойдаланилди. Тадқиқот объекти сифатида таълим муассасалари олинган ҳамда мазкур объектлар доирасида фикр мулоҳазалар келтириб ўтилган.

Таҳлил ва натижалар. Ўзбекистон Республикасида олий таълим тизимидаги ислохотлар босқичма-босқич амалга оширилиб келиниб, талабаларни қамраб олиш даражаси ҳам ошиб бориши, албатта, қувонарли ҳол. Бироқ, сифатли таълим бўлиши учун қамровнинг ўзи етарли эмас. Қамров кўпайиши, маълум бир даврда ўқитадиган мутахассислар етишмаслиги, билими етарли бўлмаган ёшларнинг қабул қилиниши ва бошқа сабаблар ҳисобига пасайиб кетиши ҳам мумкин.

Яъни, ўрганишлардан кўришимиз мумкинки, республикамизда олий таълим билан қамраб олиш даражаси йилдан йилга ўсиб бормоқда. Бироқ уларга дарс берадиган профессор-ўқитувчиларнинг сон ва сифат жиҳатдан бир вақтнинг ўзида ўсиб бормаслиги натижасида ўртада узилиш юзага келиши каби муаммо кузатилаётган. Шу боис, фикримизча, профессор-ўқитувчилардан самарали фойдаланаш масаласини алоҳида тадқиқ қилиш мақсадга мувофиқ.

Кузатишларимиз шуни кўрсатмоқдаки, таълим муассасалари сони кўпайиши, айнан таълим берувчилар билан боғлиқ муаммони яққол намоён қилиб қўйди. Жумладан, олий таълим муассасаларининг кўпайиши, мавжуд олий таълим муассасаларига қабул сонининг ошиши уларга дарс берадиган, етакчи мутахассисларга талабнинг ошишига олиб келди. Бу эса, бор имкониятдан самарали фойдаланиш учун 2 ва ундан ортиқ таълим муассасасида ишлайдиган ўқитувчилар сонини ошишини келтириб чиқарди. Бунинг натижасида, ўқитувчи илмий тадқиқот ва бошқа ишлар билан шуғулланиши керак бўлган вақтини ҳам дарс беришга сарфлаши каби заруриятни пайдо қилди.

Юқоридаги ҳолатни таҳлил қилар эканмиз, кўп йиллик тажрибали мутахассисларнинг фикрича, бунинг ижобий ва салбий томонлари мавжуд. Ижобий томони шундан иборатки, моддий манфаатдорлик юқори бўлган шароитда ўқитувчининг дарс бериш маҳорати ошиб боради ҳамда ўқитувчи тақчиллигини маълум маънода камаяди. Салбий жиҳати эса, илмий тадқиқот бўйича ишланмаларга вақти бўлмайди.

Ўрганишлардан маълум бўлишича таълим муассасаларида ҳафталик дарс машғулотларининг кўп қўйилиши ҳам таълим олувчиларнинг билим сифатида салбий таъсир қилади.

Ўрганишлар шуни кўрсатдики, талабалар учун назарий билим олиш 27 академик соатдан ошмаслиги ва худди шу миқдорда мустақил таълим билан шуғулланиши тавсия этилади. Демак,

умумий 54 академик соат. Агар 54 академик соатни одатдагига айлантирадиган бўлсак, 36 соат келиб чиқади (54*40/60). Яъни, ақлий зўриқиш билан боғлиқ ишларни бажараётган ишчилар учун ҳафталик иш вақти 36 соатдан ошмаслиги белгилангани каби, фикримизча, талабаларга ҳам максимум шу норма қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

И.С.Саифназаров ўзининг ўқитувчи фаолиятига бағишланган мақоласида меъёрий талабларни бузилиши кўп нарсаларга олиб келиши хусусида фикр юритиб, талаба ва ўқитувчи ўртасидаги меъёрларни бузилишининг оқибати таълим сифатида таъсирини нисбий баҳолаб, “бугунги рейтинг тизими ва ўқув-методик юкламалар, ортиқча қоғозбозлик, ҳисоботбозлик натижасида ўқитувчининг ортиқча ишларга вақти қолмаслигини таъкидлаб ўтади [7]. Унинг фикрича, оқибатда ўқитувчи академик муҳокамаларни ташкил этишга, ўқув материални чуқур ўрганиш ва таълим соҳасида ҳамкорликдаги вазиятда толерантлик ривожини рағбатлантиришга вақти йўқ етмайди. Бундан ташқари муаллиф, дунё олимлари томонидан ўқитувчининг фазилатлари бўйича олиб борилган илмий ишлар, мунозарали фикрларни асос қилиб, барча олимлар томонидан эътироф этилган ўқитувчи фазилатлари таълим ва тарбиянинг сифатида ижобий таъсир қилишига қаратилганлигини келтириб ўтади [7]. Муаллиф томонидан билдирилган фикрлардан, баҳолаш тизими, қоғозбозлик, ҳисоботбозликка кескин қарши эканлигини кўриш қийин эмас. Тўғри, охириги йилларда таълим тизимида таълим ва тарбиядан четга олиб чиқувчи масалалар бир мунча тартибга тушган. Аммо, таълим сифатида эришиш масаласи аҳли ҳам оқсаб турибди.

Муаллиф фикрини бизнинг тадқиқотимизга боғлайдиган бўлсак, олдинги пайтларда асосан, ўқитувчини ишини енгилаштиришга, асосий ишини қилишига шароит яратиш ўрнига уларни турли фаолиятига хос бўлмаган “юкламалар” билан кўмиб ташлаш, фақат таълим сифатида таъсир қилувчи ҳолат сифатида қаралган ва шу ҳолатни баратараф этиш, ўша қўшимча ишларни камайтириш бўйича тавсиялар берилган.

Республикамизда йиллар давомида илм-фан, олимликка охириги ўринларда қаралиб, уларнинг ойлик даромадларини ўртача ойлик маошдан ҳам паст эди. Олимларнинг моддий аҳволи гапириб, А.Мирзаев “илм билан шуғулланиш хоббига айланди, олимлар бошини қотирган асосий муаммо оила боқиш бўлди,- деган гапни айтиб ҳаттоки, олимларнинг рўзғор тебратиш учун тадбиркорликка, қаерда яхши маблағ топиш мумкин бўлса ўша ерга ўтиб ишлади” - дейди [17].

Аммо, сўнги йилларда, профессор-ўқитувчилар, илм-фан вакилларининг ойлик маоши сезиларли даражада оширилди. Бугунги кунда профессорларимиз қўшимча ҳақларни ҳам ҳисобга оладиган бўлсак, 1000 доллар атрофида ойлик маош олмақда. Албатта, бу қувонарли ҳол.

Бундан ташқари фан номзоди, илмий тадқиқотчиларнинг ҳам ойлик маошлари юқорилаб бормоқда. Президентимиз томонидан 2016 йил 30 декабрда олимлар, академикларни йиғиб ўтгазган суҳбатларидан бошлаб, илм аҳли Президентимиз эътиборидан четда қолгани йўқ.

Фикримизча, олий таълим муассасасидаги бўлажак ва амалдаги олимларимиз 10-15 йил ичида эгаллаган илмини халқ ва жамият манфати йўлида сарфлаши лозим. Шундагина, профессор-ўқитувчиларга, тадқиқотчиларга, олимларга ҳукумат бераётган ойлик маош илм-фанни ривожлантириш орқали мамлакат тараққиётига ҳиссаси қўшиш учун хизмат қилади.

Айрим ҳолларда, хорижда таълим олган ёки хорижий университетлардаги шароитларни яхши биладиган мутахассислар хорижда университет олимлари пул ишлаб топганини, уларда университетни молиялаштиришнинг катта қисми олимлар томонидан қилинадиган ишлар ҳисобига, яъни илмий тадқиқот натижаларини реализация қилишдан тушишини такрор-такрор айтиб, бизнинг ёш ва бўлажак олимларимизни, амалдаги етук олимларимизни улар билан таққослаб қўришади.

АҚШнинг Колумбия университетида умрбод профессорлик (tenure track) лавозимига қабул қилинган илк ўзбек олимаси Азиза Шоназарова АҚШ таълим тизими ҳақида сўз юритар экан, профессор лавозимининг ойлиги катталиги, ўзига айтилган соатда маъруза ўқиши, офисга келиб ишламаслиги, кўпчилик профессорлар уйдан ишлашни яхши кўриши ва бунга ҳеч қандай тўсқинлик йўқлигини, китоблари қаерда бўлса, ўша ерда ишлашини, офисда ишласа, ҳамма эшикни тақиллатавериш ишлагани қўймаслигини айтиб бунга таълим тизимининг ютуғи сифатида эътироф этади[18].

Албатта профессорлик масъулияти сифатида илмий иши билан шуғулланиши, ўзининг соҳасида чиқишлар қилиши, дунё миқёсидаги мақолалар чиқариши, китоблар чиқариши университетнинг нуфузини белгилаб берадиган ишлар қилиши, нуфуз юқори бўлиши эса ўз-ўзидан маблағ олиб келишини, шу боис, университет профессорга катта инвестиция киритишини таъкидлайди.

Дарҳақиқат, олима томонидан эътироф этилган томонлар университетни танитиши, илм-фанни ривожлантириши билан бирга, маб-

лағларни иқтисод ҳам қилади. Натижа бўлса ҳисоб. Қайси профессор-ўқитувчи самарали: ҳар куни эрталаб соат 8 да ишда бўлиб, кун давомида интернетдан ахборот ўқиб, турли кундалик ишларни бажариб, йилда 2 та тезису бир мақолани чиқарганими ёки аксарият вақти таълим муассасидан ташқари ўтиб, зарур бўлса кундузи дам олиб, тунда ижод билан шуғулланиб, дарси ва бошқа ўқув соатларида университетга келиб, йилига ўнлаб мақола, тезис, қўлланмалар чиқарган, шогирдлари ҳимоя қилган, ўзиям турли илмий жараёнларга таълим муассасаси номидан қатнашиб, турли ташкилотларда маъруза билан қатнашганими? Албатта, иккинчиси. Лекин, фикримизча, Биринчисини ташкил қилиш ҳар қандай раҳбарнинг қўлидан келади. Иккинчисини ташкил қилиш учун раҳбарлик қобилияти юқори даражада бўлиши керак.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ўқитувчидан ўқитувчи сифатида, тадқиқотчидан тадқиқотчи сифатида, олимдан олим сифатида фойдаланишимиз энг мақбул ечим ҳисобланиб, таълим сифатини ошириш, илм-фан ривожини таъминлаш билан бирга қилинаётган харажатларни тўғри йўналишда сарфланишига олиб келади.

Хулоса ва тақлифлар: Ўрганишлар натижасида қуйидаги хулосаларга келинди:

Биринчидан, таълим муассасаларида иш вақти ҳисобини юритишда муассасаларнинг хусусиятидан келиб чиқиш мақсадга мувофиқ. Яъни, таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларига таълим муассасасида бўлиши эмас, умумий қиладиган ишларини умумлаштириш иш вақтини ҳисоблаш лозим.

Иккинчидан, таълим муассасаларида мустақил таълимни кўпайтириш, талаба ва ўқувчиларнинг мустақил ишлашларига етарли шарт-шароит яратиш мақсадида алоҳида мустақил ишлашлари учун вақт тақсимотини тўғри йўлга қўйиш лозим. Бунда, ҳафталик аудитория юкмасини 27 академик соатдан оширмаслик мақсадга мувофиқ.

Учинчидан, таълим муассасаларида дарс бериш ва у билан боғлиқ фаолиятни ўзига хос хусусиятидан келиб чиқиб, аудитория ва айрим ишларни таълим муассасасида қилиш ҳамда дарсга тайёргарлик кўриш, ишларни текшириш ва хулоса бериш ишларини бажаришни ходимга эркин қўйиб бериш мақсадга мувофиқ.

Тўртинчидан, тадқиқотчи, профессор-ўқитувчилар томонидан қилинаётган ишларга жамоатчилик назоратини кескин ошириш ҳисобига маблағлардан самарали фойдаланишни назорат қилиш лозим.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодекси. Ўзбекистон қонун ҳужжатлари тўплами. Lex.uz сайти. (Кирилган сана: 15.11.2019).
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони.
3. “Ишнинг давом этиши муддатини ҳафтасига қирқ соатгача қисқартириш тўғрисида”ги 47-Халқаро меҳнат ташкилотининг конвенцияси
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 11 мартдаги 133-сонли қарори билан тасдиқланган «Алоҳида тусга эга бўлган ишлардаги қисқартирилган иш кунни белгиладиган ходимлар рўйхати».
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси 21.12.2022 й. <https://xs.uz/uzkr/post/ozbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoevning-olij-mazhlis-va-ozbekiston-khalqiga-murozhaatnomasi>
6. uzjobs.uz сайти маълумотлари (Кирилган сана: 01.11.2019).
7. Саифназаров И.С., Кудратова У. (2019) Устоз-мураббий фаолияти ва жамиятда толерант муносабатларни шакллантириш фалсафаси <http://tsue.uz/wp-content/uploads/2019/06/6.pdf>
8. Қарор (2019). Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 24 декабрдаги “Илм-фан ва таълим соҳасидаги давлат ташкилотларида илмий, илмий-педагогик ва меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи илмий даражага эга ходимларга қўшимча ҳақ тўлаш тартиби тўғрисида”ги қарори.
9. Ҳотамов К.Р (2020). Ҳам таълим самарадорлигини оширайлик, ҳам иқтисодиёт ривожига ҳисса қўшайлик. Логистика ва иқтисодиёт. Илмий-электрон журнал. 1-сон. 90-97 бетлар
10. P.M. Sadler, G. Sonnert, H.P. Coyle, N. Cook-Smith, J.L. Miller The influence of teachers' knowledge on student learning in middle school physical science classrooms *American Educational Research Journal*, 50 (5) (2013), pp. 1020-1049, 10.3102/0002831213477680
11. P.L. Grossman. The making of a teacher: teacher knowledge and teacher education *Professional development and practice series*, Teachers College Press (1990)
12. L.S. Shulman. Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15 (4) (1986), pp. 4-14
13. L.S. Shulman. Knowledge and teaching: Foundations of the new reform *Harvard Educational Review*, 57 (1) (1987), pp. 1-22
14. M. Schneider, F. Preckel Variables associated with achievement in higher education: A systematic review of meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 143 (6) (2017), pp. 565-600, [10.1037/bul0000098](https://doi.org/10.1037/bul0000098)
15. K.A. Feldmann. Identifying exemplary teachers and teaching: Evidence from student ratings. R.P. Perry, J.C. Smart (Eds.), *The scholarship of teaching and learning in higher education: An evidence-based perspective*, Springer (2007), pp. 93-129
16. A. Panayiotou, B. Herbert, P. Sammons, L. Kyriakides. Conceptualizing and exploring the quality of teaching using generic frameworks: A way forward. *Studies in Educational Evaluation*, 70 (2021), Article 101028, [10.1016/j.stueduc.2021.101028](https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2021.101028)
17. <https://kun.uz/news/list?f=tag&name=>
18. <https://kun.uz/news/2020/03/12/oz>

**ЎЗБЕКИСТОНДА ОЛИЙ ТАЪЛИМ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
КОНЦЕПЦИЯСИ АСОСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ТИЗИМЛИ
ИСЛОҲОТЛАР ТАҲЛИЛИ**

Джуманиязов Умрбек Илхамович -
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
“Жаҳон иқтисодиёти” кафедраси доценти

 https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a44

Аннотация. Ушбу илмий мақолада Ўзбекистонда сўнги 6 йил давомида олий таълим соҳасини ривожлантириш концепцияси асосида амалга оширилган ишлар ва эришилган натижалар таҳлил этилган бўлиб, истиқболда соҳани янада ривожлантириш бўйича бажарилиши зарур бўлган вазифалар таклиф этилган.

Калит сўзлар: ECTS - European Credit Transfer and Accumulation System, HEMIS - Higher Education Management Information Systems, академик ва молиявий мустақиллик, кредит-модуль тизими, халқаро аккредитация.

**АНАЛИЗ СИСТЕМНЫХ РЕФОРМ, РЕАЛИЗУЕМЫХ НА ОСНОВЕ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ**

Джуманиязов Умрбек Илхамович -
Ташкентский государственный экономический университет
доцент кафедры «Мировая экономика»

Аннотация. В данной научной статье анализируются работа и достигнутые результаты на основе концепции развития сектора высшего образования в Узбекистане за последние 6 лет, а также предлагаются задачи, которые необходимо выполнить для дальнейшего развития сектора в будущем.

Ключевые слова: ECTS - European Credit Transfer and Accumulation System, HEMIS - Higher Education Management Information Systems, академическая и финансовая независимость, система кредитных модулей, международная аккредитация.